

5. OŽUJKA 2020.

COVID-19 (KORONAVIRUS) I DOJENJE: PREPORUKE ZA ZDRAVSTVENE DJELATNIKE

unicef
for every child

Preporuke pripremio UNICEF-ov projektni
tim za program Rodilište prijatelj djece

doc.dr.sc. Anita Pavičić Bošnjak
dr.med., prof.dr.sc. Josip Grgurić
prof.dr.sc. Milan Stanojević

Ove preporuke namijenjene su zdravstvenim djelatnicima koji skrbe o majkama i djeci vezano uz dojenje i prehranu majčinim mlijekom kad kod majke postoji sumnja na infekciju COVID-19/SARS CoV-2 virusom i u slučaju potvrđene COVID-19. Preporuke se temelje na trenutnim spoznajama o COVID-19 i smjernicama međunarodnih zdravstvenih institucija i stručnih društava. Ured UNICEF-a za Hrvatsku i projektni tim za „Rodilište prijatelj djece“ u suradnji s Povjerenstvom za zaštitu i promicanje dojenja Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske, javnozdravstvenim institucijama i stručnim društvima pratit će najnovija saznanja vezano uz širenje virusa kao i preporuke međunarodnih zdravstvenih institucija te po potrebi ažurirati ove preporuke.

COVID-19 (prema engl. *coronavirus disease 2019*) je akutna respiratorna bolest koju uzrokuje novi koronavirus nazvan SARS CoV-2 (prema engl. *severe acute respiratory syndrome coronavirus 2*). Najčešći simptomi kod oboljelih osoba su povišena tjelesna temperatura, kašalj, otežano disanje, bolovi u mišićima i umor. Trenutno nema cjepiva niti specifičnog lijeka. Liječenje je suportivno.

Način prijenosa virusa

Virus se prenosi bliskim kontaktom sa zaraženom osobom. Prijenos se odvija kapljičnim putem (kapljicama koje nastaju kada zaražena osoba kašlje ili kiše), te dodirivanjem kontaminiranih površina na kojima se nalazi sekret iz dišnih puteva zaražene osobe, a potom dodirivanjem usta, nosa ili očiju. Nije poznato koliko dugo SARS CoV-2 preživljava na površinama (1, 2).

Nije poznato događa li se vertikalni prijenos SARS-CoV-2 s majke na plod. Među prvih 19 u literaturi opisanih slučajeva trudnica i novorođenčadi čije su majke imale kliničke simptome COVID-19, virus nije otkriven u plodovoj vodi ili krvi pupkovine. Stoga trenutno nema dokaza koji bi podržavali vertikalni prijenos virusa SARS-COV-2 (3, 4, 5).

Prenosi li se COVID-19 majčinim mlijekom?

Do danas nisu pronađeni dokazi koji bi upućivali da je virus SARS CoV-2 prisutan u mlijeku majki s COVID-19. Prisutnost ovog virusa ispitivana je u 6 žena oboljelih od COVID-19, niti u jednom uzorku mlijeka virus nije pronađen (3). Iz prethodnog iskustva s drugim koronavirusima, kao što su SARS CoV (uzročnik teškog akutnog respiratornog sindroma, SARS) i MERS CoV (uzročnik koronavirus bliskoistočnog respiratornog sindroma, MERS), nema dokaza o prenošenju tih virusa u majčino mlijeko (6). Stoga je vjerojatno da je rizik od prenošenja SARS CoV-2 putem majčinog mlijeka nizak.

Dojenje

Uzimajući u obzir sve prednosti dojenja i prehrane majčinim mlijekom, u slučaju sumnje na infekciju COVID-19 u majke, preporuča se nastaviti s dojenjem primjenjujući opće mjere zaštite (7).

Odluku o započinjanju i nastavljanju dojenja, odnosno odluku o hranjenju izdojenim majčinim mlijekom, majka treba donijeti nakon razgovora s članovima obitelji i zdravstvenim radnicima. Majci treba potanko objasniti trenutno poznate činjenice o načinu prijenosa zaraze kako bi razumjela potencijalni rizik za dijete.

Majku treba podučiti primjeni općih zaštitnih mjera tijekom dojenja kako bi se izbjeglo širenje virusa na novorođenče, kao što su pranje ruku prije svakog dodirivanja novorođenčeta i započinjanja dojenja te nošenje maske za vrijeme dok doji i kada je u neposrednoj blizini djeteta (7, 8).

Majka s potvrđenom COVID-19 ili sa simptomima koji zahtijevaju nadzor koja je, s obzirom na kliničke simptome, u stanju dojiti i koja je donijela odluku o dojenju treba poduzeti sve moguće mjere opreza kako bi se izbjeglo širenje virusa na novorođenče. To uključuje pranje ruku prije i poslije dodirivanja novorođenčeta kao i prije i poslije podoja, nošenje maske za lice tijekom podoja i uvijek kada je u blizini djeteta (unutar 1 metar udaljenosti od djeteta) te čišćenje kontaminiranih površina (7, 8).

Ako je majka odlučila izdajati se uporabom ručne ili električne izdajalice, treba oprati ruke prije dodirivanja bilo kojeg dijela izdajalice ili bočice (spremnika) za mlijeko, te slijediti preporuke za pravilno čišćenje izdajalice nakon svake uporabe. Zdravstveni radnik ili druga zdrava osoba (ako je prisutna) nahranit će dijete izdojenim majčinim mlijekom (7,8,9).

U slučaju da se majka i dijete moraju privremeno odvojiti, majci koja namjerava dojiti treba pomoći u održavanju stvaranja mlijeka putem izdavanja (primjenom ručnog izdavanja ili uporabom pumpice). Pri izdavanju treba se pridržavati higijenskih uputa, općih mjera zaštite te higijenskih uputa o čišćenju izdajalice [8,9].

Privremeno razdvajanje majke i djeteta zbog medicinske indikacije kad postoji sumnja na zarazu, odnosno dokazana bolest COVID-19 te postupanje zdravstvenog osoblja s tim u vezi odvijat će se u skladu s naputcima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo "Postupanje zdravstvenih djelatnika u slučaju postavljanja sumnje na novi koronavirus (2019-nCoV)" i nadležne ustanove koja skrbi o majkama i djeci (10). Privremeno razdvajanje majke i djeteta, odnosno boravak izvan rooming-ina smatra se medicinskom indikacijom.

Literatura:

1. World Health Organization. Q&A on coronaviruses (COVID-19). Dostupno na: <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-coronaviruses> (pristupljeno: 4.3.2020.)
2. HZJZ. Pitanja i odgovori o bolesti uzrokovanom novim koronavirusom COVID-19. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/pitanja-i-odgovori-o-novom-koronavirusu-2019-ncov/>
3. Chen H, Guo J, Wang C, Luo F, Yu X, Zhang W, et al. Clinical characteristics and intrauterine vertical transmission potential of COVID-19 infection in nine pregnant women: a retrospective review of medical records. *Lancet*. 2020;0(0). Published online February 12, 2020. Dostupno na: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30360-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30360-3) (pristupljeno: 4.3.2020.)
4. Zhu H, Wang L, Fang C, Peng S, Zhang L, Chang G, et al. Clinical analysis of 10 neonates born to mothers with 2019-nCoV pneumonia. *Transl Pediatr*. 2020;9(1):51-60. Dostupno na: <http://dx.doi.org/10.21037/tp.2020.02.06> (pristupljeno: 4.3.2020.)
5. Qiao J. Comment What are the risks of COVID-19 infection in pregnant women? *Lancet* 2020. Dostupno na: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30365-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30365-2) (pristupljeno: 4.3.2020.)
6. Robertson CA, Lowther SA, Birch T, Tan C, Sorhage F, Stockman L, et al. SARS and Pregnancy: A Case Report. *Emerg Infect Dis*. 2004;10(2), 345–348. 2004;10(2):345–doi:10.3201/eid1002.030736
7. UNICEF. Coronavirus disease (COVID-19): What parents should know. Dostupno na: <https://www.unicef.org/stories/novel-coronavirus-outbreak-what-parents-should-know> (pristupljeno: 4.3.2020.)
8. CDC. Interim Considerations for Infection Prevention and Control of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) in Inpatient Obstetric Healthcare Settings. Dostupno na: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/inpatient-obstetric-healthcare-guidance.html>
9. CDC. Interim Guidance on Breastfeeding for a Mother Confirmed or Under Investigation For COVID-19. Dostupno na: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/specific-groups/pregnancy-guidance-breastfeeding.html>. (pristupljeno: 4.3.2020.)
10. <https://www.hzjz.hr/sluzba-epidemiologija-zarazne-bolesti/postupanje-zdravstvenih-djelatnika-u-slucaju-postavljanja-sumnje-na-novi-koronavirus-2019-ncov/> (pristupljeno: 4.3.2020.)